

K problematike záverečnej výtvarnej prezentácie reštaurovaného diela

MILAN TOGNER

Prednáška na konferencii „Pamiatky a interpretácie“ usporiadanej v novembri roku 1989 v Bratislave Ústavom dejín umenia SAV

Základná téma nášho stretnutia – Pamiatky a interpretácie je v svojej podstate celkom zhodná s témou môjho príspevku, ktorý som nazval K problematike záverečnej výtvarnej prezentácie reštaurovaného diela. Ak nahradím pojem reštaurované dielo pojmom pamiatka, potom záverečná výtvarná prezentácia tejto pamiatky sa nutne javí ako jedna z foriem interpretácie. Zostáva nám pojem reštaurovania, prípadne reštaurátorského procesu, ktorý sa pokúsím definovať nasledujúcim spôsobom aj pri vedomí, že každá definícia prináša iba časť informácie a nie je schopná postihnúť odbor v celej šírke jeho problematiky. Reštaurovanie je špecifická výtvarná činnosť, realizovaná za príspevku a s využitím exaktných prírodovedných metód, podmienená neustálym a nutným korektívom umenovedných disciplín. Cieľom reštaurovania je vykonanie špeciálnych prác na pamiatke za účelom trvalého zachovania jej autentickej hmoty a za účelom trvalého zachovania a rehabilitácie jej najhodnotnejšej autentickej formy. Pre názornosť sa pokúsím ozrejmiť proces reštaurovania v teoretickej skratke. Prvotný, autentický stav pamiatky, daný tvorcom – umelcom, je ovplyvnený existenciou pamiatky v čase. Počas tejto existencie dochádza na pamiatke k zmenám, ktoré sú podmienené negatívnymi vplyvmi (tu môžeme menovať prirodzenú degradáciu materiálov, pôsobenie vlhkosti, mechanické poškodenia, vandalizmus a pod.) i pozitívnymi vplyvmi. Medzi pozitívne vplyvy okrem prípadných dávnejších konzervátorských zásahov treba rátať predovšetkým vplyvy, ktoré zvyšujú pamiatkovú hodnotu diela – to je patina a všeobecne to, čo Riegel nazýva cenou staroby. Do procesu reštaurovania sa teda pamiatka dostáva už nie v autentickej podobe, ale v podobe poznamenananej jednak negatívnymi, jednak

pozitívnymi vplyvmi. Úlohou reštaurátora je eliminovať negatívne a nahradiť ich pozitívnymi. Toto nahradzovanie treba však striktné stanoviť a obmedziť. Nesmie dôjsť k momentu prevýšenia pozitívnych vplyvov nad negatívnymi, nakoľko v tomto momente sa z pozitívnych stávajú negatívne. Eliminácia negatívnych vplyvov je pri reštaurovaní podmienená aj istým druhom adície – teda dopĺňovaním pôvodnej hmoty novými látkami, ktoré zaisťujú hmotnú podstatu pamiatky – petrifikácia, rentoaláž, tmelenie a pod. Výsledkom celého procesu je reštaurovaná pamiatka v novej kvalite s maximálne možným zachovaním autentickej hmoty a formy. Nakoľko nie je možné formou reštaurátorského procesu, a napokon ani žiadneho iného, navrátiť pamiatke jej prvotný, rýdzo autentický stav, je výsledkom reštaurátorského procesu v podstate interpretácia pôvodnej pamiatky, prípadne umeleckého diela. Táto interpretácia je navyše nutne podmienená dobovým estetickým názorom, dobovým reštaurátorským názorom a iste aj osobným prístupom reštaurátora a ďalších pracovníkov, ktorí sa na procese reštaurovania podieľajú.

Z tohto krátkeho exkurzu, ktorý sa v obecnej rovine snažil postihnúť proces reštaurovania, vyplýva predovšetkým základný poznatok, že reštaurátorský proces je natoľko špecifický, že prakticky nemá porovnanie v žiadnom z odborov ľudskej činnosti. Podobne z neho vyplýva, že tak ako je pamiatka alebo umelecké dielo unikátne a neopakovateľné, tak aj zásah reštaurátora, najmä v záverečnej fáze výtvarnej prezentácie, bude vždy jedinečný a neopakovateľný.

Ak akceptujeme formuláciu reštaurátorskej práce ako špecifickú výtvarnú činnosť, musíme v súvislosti s cieľom tejto činnosti, pripustiť aj možnosť, v niekto-